

Themanummer herintroductie van insecten

Op 3 oktober 1998 organiseerde de Commissie voor Inventarisatie en Natuurbescherming (CIN) van de NEV een symposium in Utrecht over de voor- en nadelen van het uitzetten van insecten om populaties van soorten te herstellen. Dit themanummer bundelt de voordrachten die gehouden zijn, en in het nawoord worden een aantal discussiepunten besproken die tijdens het symposium aan de orde kwamen.

Het onderwerp van het symposium was het bepalen van de noodzaak bij en de mogelijkheden van herintroductie bij insecten. Over de gehele wereld zijn er herintroductie programma's voor grote en bedreigde dieren. Voor de panda, de condor en vele andere met uitsterven bedreigde dieren zijn fok-programma's opgesteld, met de bedoeling om nakomelingen terug te zetten in hun oorspronkelijke leefmilieu. Hierbij gaat het om grote 'tastbare' gewervelde dieren waarbij geconditioneerde voeding en diergeneeskunde ondersteunend zijn bij het laten stijgen van het aantal exemplaren in gevangenschap. Maar hoe moeten we omgaan met de veel kleinere en ongewervelde dieren (cryptobiota), over de ecologie waarvan in verhouding zeer weinig bekend is? Ervaring is hierbij praktisch afwezig en vooral de theoretische kennis over het nodig zijn van de stimulering van een insectenpopulatie ontbreekt. Om deze discussie aan te gaan organiseerden we een symposium ten einde de meningen te polsen bij uitgenodigde specialisten en bij leden van de NEV.

In een aantal dagbladen kon men recent de discussie volgen over de eventuele herintroductie van dieren zoals wolf, lynx en zeearend. De conclusie voor deze grote dieren is dat het minimumareaal voor een levensvatbare populatie in Nederland meestal niet gehaald wordt (o.a. Mulder, 1997). Echter, voor insecten - en andere ongewervelden - liggen de mogelijkheden en de technische randvoorwaarden totaal anders. Positieve aspecten bij de mogelijkheden voor insecten zijn dat het meestal gaat om lokale populaties die een veel geringer minimumareaal kennen, de relatief

eenvoudige technische verplaatsing van individuen en het afwezig zijn maatschappelijke reacties bij de verplaatsing van (onbeminde) insectensoorten. Daartegenover staan de negatieve aspecten, want feitelijk weten we te weinig om de herintroductie te kunnen onderbouwen. De genetische variatie van insecten is praktisch nog niet onderzocht zodat we allerlei onbekende ondersoorten kunnen vermengen, we weten heel weinig over het uitsterven van soorten en indien we actief populaties van insecten wens te herstellen is meestal de ecologie van de soort slechts gedeeltelijk bekend. Herintroductie bij insecten krijgt hiermee een trial-and-error systematiek.

De enige goed doordachte systematiek die beschikbaar staat, komt vanuit de IUCN - Reintroduction Specialist Group (1995), met de kanttekening dat de werkwijze geheel gericht is op grotere dieren. In deze richtlijnen worden duidelijke definities gegeven, zoals 'herintroductie is een poging om een soort te vestigen in een gebied dat tot het historische areaal behoort, maar waaruit de soort verdwenen is'. Het doel van herintroductie moet zijn het zich laten vestigen van een levensvatbare vrij levende populatie in het wild van een soort (of ondersoort of ras) die al dan niet lokaal uitgestorven is. Tevens zou de soort gebracht moeten worden binnen het natuurlijke habitat en binnen de range van de soort en behoeft een slechts beperkt beheer op de lange termijn.

Indien we de herintroductie van insecten een gelijke voorbereiding zouden geven als bij de andere diersoorten, dan dient ten minste aan de volgende hoofdpunten voldaan te zijn. Er dient eerst een haalbaarheidsstudie plaats te vinden met achtergrondonderzoek, zodat (eventueel met modellen) duidelijk wordt wat de genetische basis is, wat de stuurvariabelen van de populatie zijn en wat de effecten zijn op ecosystemen bij herintroductie. Indien er een voorgaande introductie heeft plaats gevonden, moet er onderzoek plaats vinden, onder meer middels interviews, waardoor de oorzaak van het mislukken achterhaald wordt.

De locatie van herintroductie wordt aan voorwaarden verbonden, want deze dient binnen de historische range te liggen, dient een langdurige bescherming te krijgen en moet het geschikte habitat (eerst restauratie) bevatten. Tot besluit is de beschikbaarheid van een geschikte bronpopulatie van grote invloed: deze moeten uit de natuurlijk habitat komen, het weghalen mag de bronpopulatie niet beïnvloeden, de effecten van verplaatsing moeten bekend zijn en alleen gezonde dieren mogen verplaatst worden. Naast al deze ecologische informatie zijn ook sociaal-economische eisen van toepassing zoals de beschikbare financiële en politieke ondersteuning gedurende het gehele (langdurig lopende) project en de beschikbaarheid van ondersteuning vanuit de lokale bevolking.

Ook bij de uitvoering gelden vier hoofdpunten met voorwaarden waaraan voldaan moet worden. Er dient overeenstemming te bestaan over de activiteiten bij de overheid, de eigenaren en de natuurbeschermingsorganisaties. Tevoren dienen de indicatoren op succes voor de korte en lange termijn vastgesteld te zijn, met daarbij een monitorprogramma voor de periode voor en na het vrijlaten op de locatie. Uit het monitorprogramma volgt onderzoek naar de demografie van de populatie, met daarbij als resultaat inzicht in de ecologie en het gedrag van de uitgezette soorten. Ook dient het habitat gedurende deze periode beschermd te blijven. Tenslotte dient het welzijn van de dieren in alle fasen van de herintroductie gewaarborgd te zijn.

Een conclusie uit dit overzicht is minstens dat de herintroductie van dieren aan vele voorwaarden verbonden is. Als we deze voorwaarden werkelijk in de herintroductie van insecten verwerken, dan is uitvoerig onderzoek gedurende vele jaren een harde randvoorwaarde.

Het programma van de symposiumdag kent twee delen. De ochtend stond in het teken van de algemene en theoretische achtergrond bij herintroductie; de middag was ingeruimd

voor de praktische invulling hiervan. Rob Hengeveld beschouwde in het eerste deel de populatiedynamica die speelt bij het introduceren van insecten. Als tweede spreker ging Frits Bink in op de verschillende technieken die beschikbaar staan om de noodzaak van herintroductie te voorspellen. Vervolgens werd in werkgroepen gediscussieerd over de effectiviteit van herintroductie bij insecten.

Het middagprogramma begon met het momenteel best gedocumenteerde voorbeeld bij de insecten in Nederland, die van de pimperlblauwtjes in de Moerputten, waarover Irma Wynhoff toelichting gaf. Omdat het uitzetten van insectensoorten als bestrijders van plagen ook een vorm van introductie is waaruit geleerd kan worden bij herintroductie, verzorgde Antoon Loomans een voordracht over de biologische plaagbestrijding. Ook dit dagdeel werd afgesloten met discussie in werkgroepen, waarbij de praktische uitvoering van herintroductie bij een bepaalde insectengroep centraal stond.

De organisatie van de dag lag in handen van de leden van de CIN: Theodoor Heijerman, Roy Kleukers, Mart Ottenheim, Wouter van Steenis en ondergetekende. De teksten van het symposium zijn door een gelegheidsredactie bewerkt tot de vier bijdragen die dit nummer vullen. In het laatste artikel doen wij als CIN een poging de argumenten te inventariseren zoals die bij insecten van toepassing zijn. Met dit themanummer willen wij aanduiden dat de problematiek van de herintroductie bij insecten op een andere manier gestalte moet krijgen dan bij de zoogdieren en planten.

Aat Barendregt, voorzitter CIN-NEV

IUCN – RE-INTRODUCTION SPECIALIST GROUP, 1995. *Guidelines for re-introductions - as approved by the 41th Meeting of the Council*. Gland, Switzerland.

MULDER, J. L., 1997. Moeten we de lynx wel voor de leeuwen werpen? In: *Voor en tegen van herintroductie van dieren in Nederland* (Nooteboom, H.P. ed.). Mededelingen Nederlandse Commissie voor Internationale Natuurbescherming 31: 59-67.